

СПАДЩИНА ЮНЕСКО У ТУРИЗМІ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ МАКРОРЕГІОНАЛЬНИЙ АНАЛІЗ

Мелько Людмила Федорівна

*к.пед.н., доцент, завідувач кафедри туризму,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,
e-mail: ludmilam@krok.edu.ua,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5979-666X>*

UNESCO HERITAGE IN TOURISM: COMPARATIVE MACRO-REGIONAL ANALYSIS

Melko Liudmyla

*Candidate of Pedagogical Science, Associate Professor,
Head of Tourism Department
“KROK” University, Kyiv, Ukraine,
e-mail: ludmilam@krok.edu.ua,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5979-666X>*

Анотація. Спадщина ЮНЕСКО є потужним туристичним ресурсом, що впливає на розвиток регіонального туризму, туристичних макрорегіонів ЮНВТО. Особливою привабливістю у туризмі користується Всесвітня культурна і природна спадщина та нематеріальна культурна спадщина ЮНЕСКО. Метою даного дослідження є порівняльний аналіз ресурсного потенціалу спадщини ЮНЕСКО у туристичних макрорегіонах ЮНВТО та використання його у туризмі.

У дослідженні використано значний арсенал різноманітних наукових методів. Порівняння, класифікація, упорядкування викорис-

товувались при аналізі Всесвітньої та нематеріальної спадщини ЮНЕСКО як туристичного ресурсу. Статистичний метод застосовувався для визначення як кількісних показників спадщини ЮНЕСКО, так і тенденцій розвитку туризму в макрорегіонах світу за даними ЮНВТО. Картографічний метод використовувався для просторого аналізу ресурсного потенціалу спадщини ЮНЕСКО в туристичних макрорегіонах, а графічні методи сприяли відображенню аналітичних матеріалів у графіках та діаграмах.

Розкрито особливості Всесвітньої культурної і природної спадщини та нематеріальної культурної спадщини ЮНЕСКО як туристичного ресурсу. Зроблено порівняльний статистичний аналіз кількісного складу об'єктів та елементів спадщини відповідно до туристичних макрорегіонів ЮНВТО та до найбільших туристичних країн світу щодо міжнародних туристичних прибуттів та доходів від міжнародного туризму.

Проаналізовано потенціал Всесвітньої спадщини туристичних макрорегіонів відповідно до типів та видів пам'яток щодо використання у туризмі, наведені приклади атракційних об'єктів. Виявлено потенційні можливості ресурсного потенціалу нематеріальної культурної спадщини за різними класифікаційними ознаками та запропоновано щодо використання у туризмі відповідно до туристичних макрорегіонів, наведено конкретні приклади. Вияснено, що ресурсний потенціал «живої спадщини» задіяний недостатньо у туризмі, на відміну від Всесвітньої спадщини, та має широкі можливості для використання у туристичній діяльності.

Проаналізовано стан використання спадщини ЮНЕСКО на ринку туристичних послуг України відповідно до туристичних макрорегіонів ЮНВТО.

У результаті дослідження встановлено, що залучення спадщини ЮНЕСКО у туристичну діяльність значно сприяє розвитку туризму у регіонах.

Ключові слова: спадщина ЮНЕСКО, туризм, спадщина ЮНЕСКО у туризмі, туристичні ресурси, Всесвітня культурна і природна спадщина ЮНЕСКО, нематеріальна культурна спадщина, туристичні макрорегіони ЮНВТО.

Формули: 0, рис.: 10, табл.: 7, бібл.: 49.

Abstract. UNESCO heritage is a powerful tourist resource that influences the development of regional tourism and UNWTO tourism macro-regions. The UNESCO World Cultural and Natural Heritage and Intangible Cultural Heritage are particularly attractive in tourism. The objective of this study is a comparative analysis of the resource potential of the UNESCO heritage in the UNWTO tourism macro-regions and its use in tourism.

A significant arsenal of various scientific methods was used in the study. Comparisons, classifications, and structuration were used in the analysis of the UNESCO world and intangible heritage as a tourist resource. The statistical method was used to determine both quantitative indicators of the UNESCO heritage and trends in tourism development in the world macro-regions based on the UNWTO data. The cartographic method was used for a broad analysis of the resource potential of the UNESCO heritage in the tourist macro-regions, and the graphical methods helped display analytical materials in graphs and charts.

Features of the UNESCO world cultural and natural heritage and intangible cultural heritage as a tourist resource were described. A comparative statistical analysis of the quantitative structure of heritage sites and elements in the breakdown of the UNWTO tourism macro-regions and the world largest tourism countries in terms of international tourism arrivals as well as revenues from the international tourism was made.

The potential of the world heritage of tourism macro-regions against the types and items of interest in terms of their use in tourism was analysed, examples of tourist attraction objects were given. Perspective opportunities of resource potential of intangible cultural heritage according to different classifications were highlighted and proposed for use in tourism according to the tourism macro-regions; concrete examples were given. It was found that the resource potential of «living heritage» is insufficiently used in tourism, in contrast to the world heritage, and it has ample opportunities for use in tourism.

The state of use of the UNESCO heritage in the market of tourism services of Ukraine in accordance with the tourism macro-regions of UNWTO was analysed.

The study found that the involvement of the UNESCO heritage in tourism activity significantly contributes to the development of tourism in the regions.

Key words: UNESCO heritage, tourism, UNESCO heritage in tourism, tourism resources, UNESCO World Cultural and Natural Heritage, intangible cultural heritage, UNWTO tourism macro-regions.

Formulas: 0, Fig.: 10, Tabl.: 7, Byblos: 49.

Основою туристичної діяльності є різноманітні туристичні ресурси, завдяки яким туристичний продукт завжди може мати привабливість і користуватися попитом. Потужним туристичним ресурсом є багатогранна спадщина ЮНЕСКО, яка користується заслуженою увагою у потенційних клієнтів.

Найбільше значення мають атрактивні культурні та природні об'єкти Всесвітньої культурної і природної спадщини ЮНЕСКО, центри нематеріальної культурної спадщини, які перетворилися на розвинені туристичні дестинації, що привертають увагу величезної кількості туристів з усього світу.

Переважна більшість держав світу є учасниками відповідних конвенцій, які регламентують діяльність спадщини ЮНЕСКО та сприяють міжнародній охороні відповідних об'єктів та елементів. Саме статус ЮНЕСКО надає об'єктам, елементам та державам-учасницям, на території яких вони знаходяться, нові можливості для охорони, збереження, відродження спадщини, залучення у стратегічні плани економічного розвитку території, зокрема у туризмі, що сприяє створенню нових робочих місць і залученню громади до управління спадщиною.

Кожний туристичний макрорегіон ЮНВТО має свою специфіку щодо регіонального туризму, розвиток якого багато в чому залежить і від використання потенціалу спадщини ЮНЕСКО.

Питання щодо спадщини ЮНЕСКО знаходиться в центрі уваги багатьох науковців, серед яких: В. Антоненко [1], Н. Аксьонова [2], Ю. Бережна [3], З. Босик [4], Г. Вишневська [5], А. Гаврилюк [6], О. Дутчак [7], О. Зараховський [8, 9, 10, 11], С. Зорінець [12], І. Крупа [1, 5], С. Неїленко [11], К. Поливач [13], Н. Терес [14] та інші дослідники.

Вчені зосереджуються на питаннях удосконалення термінологічного апарату, потенціалу Всесвітньої культурної і природної спадщини, нематеріальної культурної спадщини (НКС) як туристичного ресурсу, проблемах збереження та використання у контексті українського та зарубіжного досвіду тощо. А. Гаврилюк визначено сутність та правові засади використання нематеріальної культурної спадщини як туристичного ресурсу, наголошено на значенні туризму щодо просування елементів НКС, пріоритетній ролі громад, розкрито сутність державного маркетингу туристичної промоції НКС України та інші питання [6]. К. Поливач досліджує вплив культурної спадщини на розвиток регіонів України, аналізуючи її з точки зору концепції збалансованого розвитку, як об'єкт суспільно-географічного дослідження, пропонуючи методику оцінювання культурної спадщини регіонів, методику дослідження характеру й ступеня впливу культурної спадщини на їх розвиток [13].

Питанням та проблемам міжнародної і вітчизняної правової бази щодо законодавчого регулювання збереження та управління культурною та природною спадщиною в Україні присвячена публікація авторського колективу під загальною редакцією К. Рубановського [15].

Не дивлячись на значну кількість публікацій, питання використання туристичного потенціалу спадщини ЮНЕСКО у контексті туристичних макрорегіонів потребує окремого вивчення.

Метою даного дослідження є порівняльний аналіз ресурсного потенціалу спадщини ЮНЕСКО у туристичних макрорегіонах ЮНВТО та використання його у туризмі.

У дослідженні ми зосередимося на туристичних можливостях Всесвітньої культурної і природної спадщини ЮНЕСКО та нематеріальної культурної спадщини у контексті туристичних макрорегіонів.

Охорона та збереження Всесвітньої культурної і природної спадщини ЮНЕСКО регламентується Конвенцією про охорону

всесвітньої культурної і природної спадщини [16], а НКС – Конвенцією про охорону нематеріальної культурної спадщини [17].

Всесвітня культурна і природна спадщина як туристичний ресурс

Спадщина ЮНЕСКО має потужний потенціал для розвитку туризму, особливо Всесвітня культурна і природна спадщина, ресурсний потенціал якої є незаперечним лідером щодо використання у туристичній діяльності. Проаналізуємо ресурси Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО.

Відповідно до Конвенції про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини ЮНЕСКО Комітет всесвітньої спадщини готує списки спадщини: 1) Список всесвітньої спадщини; 2) Список всесвітньої спадщини, що перебуває під загрозою; 3) Попередній список [16].

Саме об'єкти Списку всесвітньої спадщини мають колючі можливості для залучення у туристичну діяльність.

Список всесвітньої спадщини відображає світове культурне та природне різноманіття видатної універсальної цінності, і на сьогодні він нараховує 1154 об'єкти (на 01.01.2022 р.), із яких 897 культурні, 218 – природні, 39 – змішані [18].

Слід зазначити, що найбільша кількість об'єктів відноситься до культурних, найменша – до змішаних. Саме значна кількість культурних об'єктів широко використовується у туризмі, особливо під час екскурсійних турів.

Розглянемо розподіл об'єктів Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО за туристичними макрорегіонами ЮНВТО та зробимо їх статистичний порівняльний аналіз (табл. 1, рис. 1).

Зазначимо, що найбільша кількість об'єктів Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО зосереджена в Європейському туристичному макрорегіоні – 47 %, що складає 519 од. у кількісному відношенні, які зосереджені у одному з найбільш економічно розвинених регіонів світу.

Таблиця 1

**Кількість об'єктів Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО
за туристичними макрорегіонами ЮНВТО (на 01.01.2022 р.)**

Регіони	Об'єкти			Загальна кількість	
	культурні	природні	змішані	Од.	%
Європейський	461	49	9	519	45
Азійсько-Тихоокеанський	182	65	12	259	22,4
Американський	120	60	10	190	16,5
Африканський	79	42	6	127	11
Близькосхідний	55	2	2	59	5,1
Всього	897	218	39	1154	100

Джерело: складено автором на основі [18-20].

На другому місці – Азійсько-Тихоокеанський регіон – 22,4 % об'єктів, на третьому – Американський, де знаходиться – 16,5 % об'єктів.

Найменша кількість зосереджена відповідно в Африканському (11 %) та Близькосхідному макрорегіонах (5,1 %).

Потрібно підкреслити, що у всіх регіонах переважають культурні об'єкти, але значну кількість серед природних об'єктів мають Азійсько-Тихоокеанський та Американський регіони, а найменша кількість природних об'єктів знаходиться в Близькосхідному регіоні.

Зосередимо свою увагу на туристичних макрорегіонах світу щодо розвитку туризму. Візьмемо дані до періоду пандемії 2019 р. (табл. 2).

Підкреслимо, що серед найбільш розвинених регіонів щодо туристичних прибуттів та доходів від туризму є Європейський, Азійсько-Тихоокеанський та Американський. Слід зазначити, що одним із першочергових чинників для розвитку туризму є

Рис. 1. Розподіл об'єктів Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО за туристичними макрорегіонами ЮНВТО (на 01.01.2022 р.)

Джерело: складено автором на основі [18-20]

Таблиця 2

Статистичні показники щодо туризму по макрорегіонах ЮНВТО (на 2019 р.)

Туристичний макрорегіон	Міжнародні туристичні прибуття, млн	Доходи від міжнародного туризму, млрд дол.
Європейський	746,3	576,4
Азійсько-Тихоокеанський	360,4	443,2
Американський	219,3	341,8
Африканський	70,1	38,4
Близькосхідний	70,0	81,5
Всього	1,460	1,481

Джерело: складено автором на основі [20]

наявність ресурсів, зокрема Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, особливо серед країн Європи. В Європейському макрорегіоні зосереджена переважна кількість культурних об'єктів спадщи-

ни ЮНЕСКО – 461 із 897, що впливає на туристичні прибуття, і як наслідок, на доходи від міжнародного туризму.

Цікавим, на наш погляд, є аналіз розподілу об'єктів ЮНЕСКО за їх кількістю серед регіонів та країн-учасниць Конвенції.

Слід зазначити, що 194 держави підписали Конвенцію про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини ЮНЕСКО (дані на 01.01.2022 р.). З них, тільки 167 держав-учасниць мають об'єкти у Списку всесвітньої спадщини, а 52 держави – не мають. Переважна більшість держав-учасниць, які не мають об'єктів у Списку, знаходиться в Африці, Карибському басейні та Тихому океані, і вони не є туристичними країнами. Виключенням є Мальдіви, туристична країна Південної Азії, але це острівна країна з невеликою площею [19].

Корисним для аналізу є розподіл кількісних показників спадщини ЮНЕСКО по країнах, які сформуємо у шість груп. Тобто, згрупуємо країни, які мають певну кількість об'єктів спадщини ЮНЕСКО: 1) 1-10 об'єктів спадщини ЮНЕСКО; 2) 11-20; 3) 21-30; 4) 31-40; 5) 41-50; 6) понад 51 (табл. 3).

Також, представимо їх відповідно до туристичних макрорегіонів ЮНВТО таким чином: 1) I регіон – країни Європейського регіону (Єв.); 2) II регіон – країни Азійсько-Тихоокеанського регіону (АТ); 3) III регіон – країни Американського регіону (Ам.); 4) IV регіон – країни Африканського регіону (Аф.); 5) V регіон – країни Близькосхідного регіону (Бл.).

Згідно з табл. 3 переважна більшість країн-учасниць Конвенції – 139 із 167 (83 %) має на своїй території від 1 до 10 об'єктів Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО. На лінійній діаграмі (рис. 2) чітко простежується перевага саме цієї групи країн.

Окрім цього, ми виділили підгрупи, де спостерігається, що 106 країн із 139 із першої групи (63 %) мають на своїй території всього від 1 до 5 об'єктів спадщини ЮНЕСКО, тобто переважна більшість, і тільки 33 країни (20 %) – від 6 до 10 об'єктів. До другої групи країн-учасниць, на території яких знаходяться від

Таблиця 3

Загальні кількісні дані щодо розподілу об'єктів Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО серед країн-учасниць (на 01.01.2022 р.)

Країни регіонів	Кількість об'єктів серед країн-учасниць							
	1-10			11-20	21-30	31-40	41-50	51+
	1-5	6-10	всього					
1	2	3	4	5	6	7	8	9
I – Єв.	27	10	37	10	1	1	2	2
II – АТ	20	6	26	2	2	1		1
III – Ам.	20	4	24	3	2	1		
IV – Аф.	31	8	39					
V – Бл.	8	5	13					
Країни-учасниці 167	106	33	139	15	5	3	2	3
%	63	20	83	9	3	1	2	2

Джерело: складено автором на основі [18-20]

11 до 20 об'єктів, належить всього 15 країн (9 %). Третя група країн-учасниць, з об'єктами від 21 до 30, складається із 5 країн (3 %). А найменшими групами щодо найбільшої кількості об'єктів є останні три, де на території розміщуються від 31 до 51 об'єкта, які належать сумарно всього 8 країнам (в цілому 5%).

Проаналізуємо регіональний підхід щодо розподілу кількісних показників Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО за групами серед країн-учасниць та виділимо деякі з них (табл.3, рис.2).

Перша група країн, з кількісними показниками об'єктів спадщини від 1 до 10, представлена у всіх п'яти регіонах, вона є найчисельнішою серед країн світу (139 країн). Насамперед – це країни Африканського регіону (39 країн-учасниць), включаючи найбільш економічну розвинену – Південну Африку (10 об'єктів), Кенію (7), Танзанію (7) з міжнародним туризмом

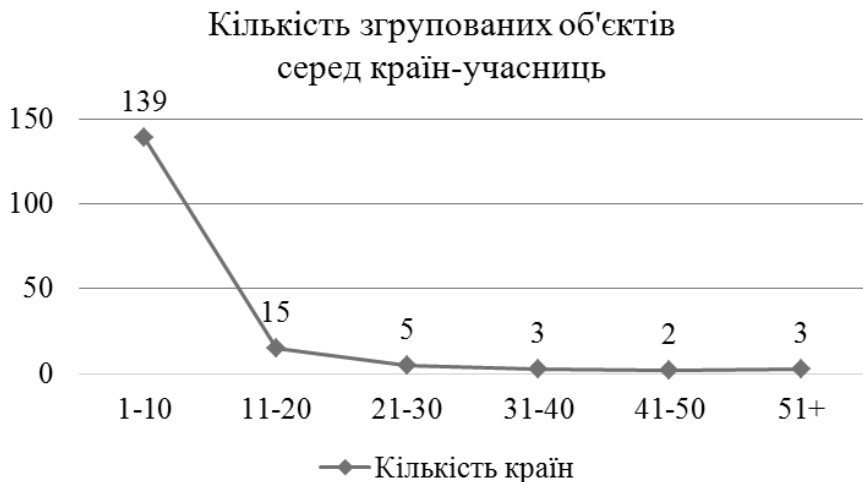

Рис. 2. Розподіл об'єктів Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО
за кількістю серед країн-учасниць (на 01.01.2022 р.)

Джерело: складено автором на основі [18, 19.]

«сафарі», та країни Північної Африки, наприклад, Туніс (8), Марокко (9), які розвивають, насамперед, пляжний туризм, що дозволяє іноземних туристів активно залучати до відвідування найбільш популярних туристичних об'єктів і розвивати культурний туризм. У цю групу також входять переважно усі острівні країни Океанії та Карибського басейну (відповідно Азійсько-Тихоокеанський та Американський регіони), де зосереджено по 1 об'єкту, включаючи Домініканську Республіку. Куба, як туристична країна регіону, має 9 об'єктів. Серед країн Південної Америки – це Болівія (7 об'єктів), Чилі (7), Еквадор (5), які користуються популярністю у туристів [18].

В Європі до цієї групи належать 32 країни, серед яких, держави Північної, Центральної, Східної, Південно-Східної Європи, країни-крихітки. Країни, як правило, популярних туристичних напрямків, але невеликі за площею, – у переважній більшості: Болгарія (10 об'єктів), Чорногорія (4), Хорватія (10), Кіпр (3), Ватикан (2), Угорщина (8), Латвія (2), Норвегія (8), Фінляндія (7), Данія (10) та ін. [18].

До першої групи належить й Україна (7 об'єктів). У цілому щодо кількості об'єктів – 7, Україна знаходиться в одній групі з такими країнами, як: Фінляндія, Болівія, Чилі, Алжир, Єгипет, Кенія, Сенегал та Танзанія [18].

Азійські країни першої групи представлені насамперед Центральною, Південно-Східною, Південною Азією (крім Індії). Серед них, Сінгапур (1 об'єкт), Індонезія (9), Шрі-Ланка (8), Непал (4), які є привабливими туристичними країнами. Також, Казахстан (5), Узбекистан (5), Монголія (5) та ін. [18].

Друга група країн, з кількісними показниками об'єктів спадщини від 11 до 20, представлена тільки у трьох регіонах: Європейському, Азійсько-Тихоокеанському, Американському (див. табл.3, рис.2).

Переважна більшість країн знаходиться в Європі, серед них – популярні туристичні країни: Туреччина (19 об'єктів), Греція (18), Португалія (17), Австрія (12), Нідерланди (12), Швеція (15), Чехія (16) та ін. В Азійсько-Тихоокеанському регіоні всього дві країни: Республіка Корея (15 об'єктів) та Австралія (20 об'єктів), які є економічно розвиненими країнами, що сприяє розвитку туризму. В Американському регіоні – три країни, які є привабливими для міжнародного туризму: насамперед Канада (20 об'єктів), Аргентина (11 об'єктів) та Перу (13 об'єктів) [18].

До наступних чотирьох груп країн, де кількість об'єктів ко- ливається від 21 до 58, належать всього 13 країн-лідерів із трьох регіонів, окрім Африканського та Близькосхідного. Тут знаходиться найбільша кількість об'єктів Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО у світі (див. табл. 3, рис. 2).

Лідером є Європейський макрорегіон, куди належать шість країн-лідерів за встановленими показниками: Італія (58 об'єктів), Німеччина (51), Іспанія (49), Франція (49), Велика Британія (33), Росія (30). Друге місце належить Азійсько-Тихоокеанському регіону, куди входять чотири країни-лідери за встановленими показниками: Китай (56), Індія (40), Іран (26),

Японія (25). Третє місце належить Американському регіону, де розташовано три країни-лідери: Мексика (35), США (24) та Бразилія (23). Більшість із цих країн є популярними міжнародними туристичними напрямками [18].

Окремо представимо діаграму країн-учасниць Конвенції з найбільшою кількістю об'єктів Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО (рис. 3).

Серед 13 країн-лідерів кількість об'єктів коливається в межах від 23 до 58, найменший показник має Бразилія – 23 об'єкта, найбільший – Італія, 58 об'єктів. Але у трійку лідерів входять три країни з найбільшою кількістю об'єктів, яка сягає понад 50: 58 об'єктів має Італія, 56 – Китай, 51 – Німеччина [18].

Отже, враховуючи вищезначене, підкреслимо, чітко прослідковується зв'язок між туристичною привабливістю країни,

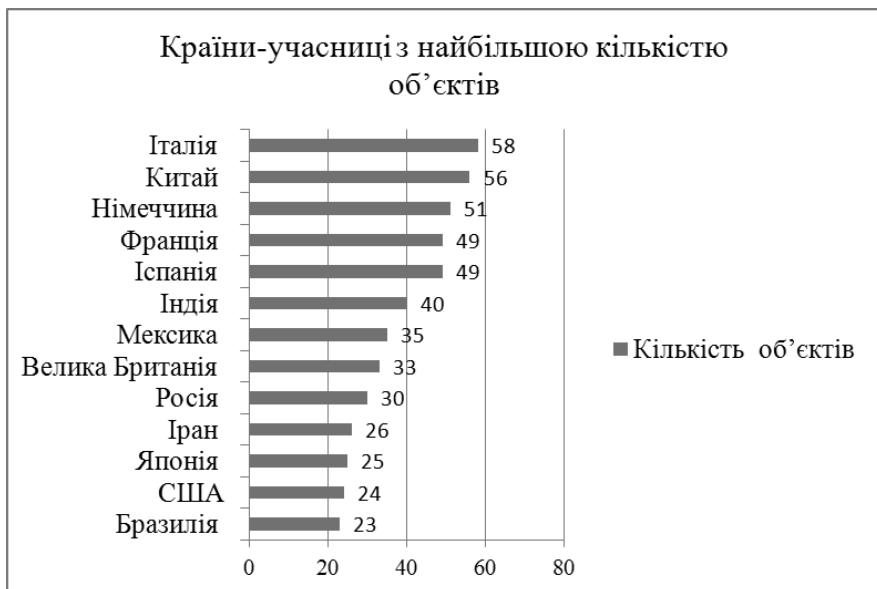

Рис. 3. Країни-учасниці з найбільшою кількістю об'єктів Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО (на 01.01.2022 р.)

Джерело: складено автором на основі [18,19]

рівнем розвитку туризму та наявністю об'єктів Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО.

Проаналізуємо статистичні показники щодо міжнародного туризму серед країн-лідерів (табл. 4). Скористаємось статистичними даними ЮНВТО до періоду пандемії для коректності порівняння [20].

Згідно із статистичними даними незаперечними лідерами щодо міжнародних туристичних прибуттів до періоду пандемії залишалися Франція, Іспанія та США. У першій десятці лідерів: 1) країни з високим розвитком економіки та туристичної індустрії, такі як: США, Німеччина, Франція, Велика Британія, Китай; 2) країни з потужним рекреаційним потенціалом та туристичною індустрією, такі як: Іспанія, Туреччина, Мексика, Таїланд.

Таблиця 4

Топ-10 країн за міжнародними туристичними прибуттями та доходами від міжнародного туризму (2019)

Рейтинг	Країна	Міжнародні туристичні прибуття, млн осіб	Рейтинг	Країна	Доходи від міжнар. туризму, млрд дол.
1	Франція	89	1	США	214
2	Іспанія	84	2	Іспанія	80
3	США	79	3	Франція	64
4	Китай	66	4	Таїланд	61
5	Італія	65	5	Велика Британія	53
6	Туреччина	51	6	Італія	50
7	Мексика	45	7	Японія	46
8	Таїланд	40	8	Австралія	46
9	Німеччина	40	9	Німеччина	42
10	Велика Британія	39	10	Макао (Китай)	40

Джерело: складено автором на основі [20].

Щодо доходів від міжнародного туризму, незаперечними лідерами до періоду пандемії залишалася ця ж трійка країн, тільки з дещо іншим розподілом місць: США, Іспанія та Франція. У першій десятці лідерів практично ті ж країни, що й за прибуттями, окрім двох: додалися Японія та Австралія, а Туреччина та Мексика опустилися нижче.

Враховуючи вищезазначене, зробимо порівняльний аналіз щодо країн-лідерів міжнародного туризму за туристичними прибуттями та країн-лідерів за кількістю об'єктів ЮНЕСКО (рис. 4).

Згідно із статистичними даними (див. рис. 3, рис. 4, табл. 4) із 10 країн-лідерів за міжнародними туристичними прибуттями 8 країн входять до групи 13 країн-лідерів за найбільшою кількістю об'єктів Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, а одна країна – Туреччина має значну кількість об'єктів ЮНЕСКО – 19. Найменшу кількість об'єктів ЮНЕСКО має Таїланд (6 об'єктів). Потужний розвиток туризму у цій країні насамперед пов'язаний, як ми зазначали вище, з потужним рекреаційним потенціалом та переважанням пляжного туризму.

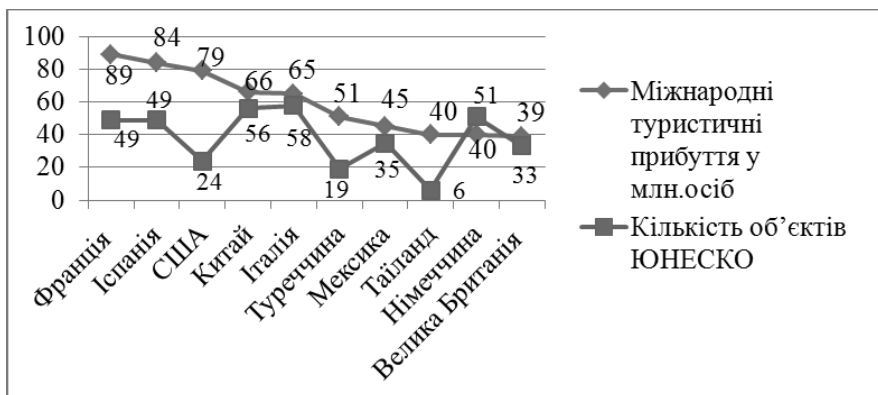

Рис. 4. Порівняльна статистика країн-лідерів за туристичними прибуттями та за кількістю об'єктів Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО

Джерело: складено автором на основі [18-20].

Зробимо порівняльний аналіз щодо країн-лідерів міжнародного туризму за доходами від міжнародного туризму та країн-лідерів за кількістю об'єктів ЮНЕСКО (рис. 5).

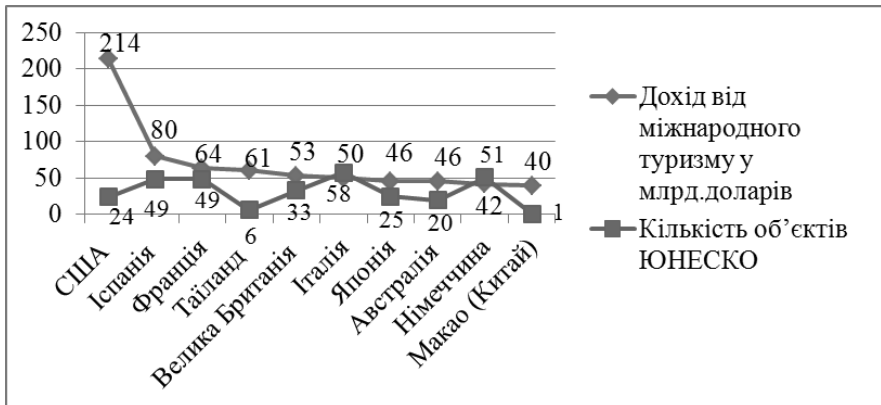

Рис. 5. Порівняльна статистика країн-лідерів за доходами від міжнародного туризму та за кількістю об'єктів Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО

Джерело: складено автором на основі [18-20].

Згідно із статистичними даними (див. рис. 3, рис. 5, табл. 4) із 10 країн-лідерів за доходами від міжнародного туризму 7 країн входять до групи 13 країн-лідерів за найбільшою кількістю об'єктів Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, а дві країни – Японія та Австралія мають значну кількість об'єктів ЮНЕСКО, відповідно – 25 та 20. Щодо Таїланду зазначено вище. Отже, наявність об'єктів ЮНЕСКО сприяє розвитку туризму в країнах.

Проаналізуємо туристичний потенціал Списку всесвітньої спадщини відповідно до туристичних макрорегіонів ЮНВТО на конкретних прикладах.

Європейський туристичний макрорегіон завжди був і залишається найбільш потужним макрорегіоном світу, про що свідчать міжнародні туристичні прибуття та доходи від міжнародного туризму (див. табл. 2). Також, тут знаходяться 6 із 10 країн світу, які входять у першу десятку за цими ж показника-

ми (див.табл. 4). Як було зазначено, тут зосереджена найбільша кількість об'єктів спадщини ЮНЕСКО (див. табл. 1), які є потужними туристичними дестинаціями та впливають на розвиток туризму. Кількість культурних об'єктів в дев'ять разів перевищує кількість природних. Серед найбільш популярних туристичних об'єктів, які є складовою Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, є архітектурні, історичні, садово-паркового мистецтва, археологічні, сакральні та ін., що перетворилися на всесвітньовідомі музеї з багаторічною історією і потужним напливом туристів. Наведемо приклади. Насамперед – це «історичні центри» міст, серед яких: історичний центр Риму та володіння Ватикану, історичні центри Зальцбурга, Відня, Брюгге, Баку з Дівочою вежею, Мцхети, Флоренції, Неаполя, Риги, Кракова, Таллінна, Праги, Львову та ін. Під егідою ЮНЕСКО: «Береги Сени в Парижі», «Будапешт: береги Дунаю, Будаїська фортиця», «Природний і культурно-історичний район Котор» та ін. В окрему групу умовно можна було б виділити «міста-музеї»: Ватикан, «Місто Венеція та Венеціанська лагуна», «Класичний Веймар» в Німеччині, Несебр в Болгарії, «Музейний острів» в Берліні та багато ін. Більшість зазначених об'єктів знаходяться у вільному доступі, без додаткової платні для відвідування, що приваблює величезну кількість туристів.

Також користуються величезною популярністю: палацова, палацо-паркова архітектура (палаці і сади Шенбрунна, Потсдама та Берліна, Версаля, Королівська резиденція Дроттнінгхольм в Швеції та ін.); замкова архітектура, фортифікаційні споруди (замки та фортеці в графстві Гвінед у Великій Британії, Лондонський Тауер, Верхня Сванетія в Грузії, замки в долині Луари та акведук Пон-дю-Гар у Франції та ін.); сакральні пам'ятки та комплекси (Кентерберійський собор у Великій Британії, Кельнський собор в Німеччині, монастирі Метеори в Греції, Храм Святого сімейства в Барселоні, церкви Ечміадзину в Вірменії, Дерев'яні церкви Карпатського регіону Польщі та України, со-

бор Святої Софії у Стамбулі та ін.); археологічні пам'ятки (Стоунхендж у Великій Британії, Руїни міста Дельфи у Греції, печера Альтаміра з наскельними розписами в Іспанії, археологічна зона Помпеї в Італії, Немрут-Даг у Туреччині та ін.) та багато інших [18].

Серед природних пам'яток одними з найбільш популярних є: Фіорди Західної Норвегії, Дорога гігантів в Північній Ірландії, вулкан Етна в Італії, Плітвіцькі озера в Хорватії та ін.

Незважаючи на величезні туристичні потоки в Європейському регіоні до всесвітньовідомих пам'яток ЮНЕСКО, залишаються величезні можливості для створення та удосконалення нових туристичних маршрутів, зокрема для самостійного туризму. На нашу думку, перспективними для туризму можуть бути об'єкти Всесвітньої спадщини, які пов'язані з культурним ландшафтом, наприклад, Вахау в Австрії, Чіленто в Італії, італійських виноградників, виноробного району Токай в Угорщині, виноградники Бургундії у Франції та ін. Окрім цього, перспективними є транснаціональні об'єкти.

В Україні сім об'єктів знаходиться під охороною ЮНЕСКО, з яких шість культурних та один природний (на 01.01.2022 р.): 1) Київ: Собор Святої Софії та прилеглі монастирські споруди, Києво-Печерська Лавра (1990); 2) Львів: ансамбль історичного центру (1998); 3) Геодезична дуга Струве (2005); 4) Резиденція митрополитів Буковини та Далмації (2011); 5) Стародавнє місто Херсонес Таврійський та його хора (2013); 6) Дерев'яні церкви Карпатського регіону України та Польщі (2013); 7) Букові праліси і давні ліси Карпат та інших регіонів Європи (18 держав-учасниць, 2007-2021) [18].

Найбільшою популярністю серед туристів користуються: Софійський собор, Києво-Печерська лавра, історична частина Львову, Митрополичий палац у Чернівцях, що сприяє розвитку туризму у містах та привабленню міжнародних туристів. Дерев'яні церкви Карпат є предметом туристського інтересу,

але розрізнене географічне розміщення 8 об'єктів, які знаходяться на території України саме гірського району, унеможливує активне їх відвідування туристами. Херсонес знаходиться на анексованій Росією території, що закриває доступ до цього об'єкту. А Дуга Струве є науковим історичним об'єктом, що привертає увагу, насамперед, науковців, але, як об'єкт, може бути задіяним у маршрути територією країни.

Азійсько-Тихоокеанський туристичний макрорегіон – другий за потужністю щодо розвитку туризму та наявністю пам'яток Всесвітньої спадщини. У регіоні переважають пам'ятки культурного типу (70% від загальної кількості регіону), також знаходиться найбільша кількість пам'яток природи та змішаних серед усіх регіонів пам'яток цих типів (відповідно 29,8% та 30,7%) (див. табл. 1). Також, до складу регіону входять 4 країни, які складають десятку найбільш розвинених щодо туризму країн світу: Китай, Таїланд, Японія, Австралія (див. табл. 4). Але розвиток туризму, в цілому, нерівномірний.

Враховуючи історичне, географічне, культурологічне, релігійне розмаїття регіону, тут знаходиться величезна кількість пам'яток, які є популярними туристичними атракціями та дестинаціями. Насамперед характерна величезна кількість архітектурних пам'яток різного типу: сакральні, храмові (Ангкор в Камбожді, храм Неба у Пекіні, Боробудур в Індонезії, Іцукусіма в Японії, Кхаджурахо, Санчі в Індії, ступи Боднатх та Сваямбунатх в Непалі та ін.), печерні храмові (Аджанти та Еллори в Індії, печери Могао – «Печера тисячі Будд» в Китаї та ін.); комплекси пам'яток стародавніх міст (Стародавні міста Кіото та Нара в Японії, Сигірія в Шрі-Ланці, Аюттхая та Сукхотай в Таїланді, історичні центри Бухари та Самарканду в Узбекистані); палацові (палацовий комплекс Потала в Тибеті, «Заборонене місто» в Пекіні – Китай); фортифікаційні (Велика китайська стіна, Червоний форт в Делі та Агрі); громадянського призначення (оперний театр в Сіднеї) та ін. Специфікою регіону є на-

явність значної кількості археологічних пам'яток, що пов'язані з похованнями, серед яких: Тадж-Махал в Індії; мавзолей першого імператора Цінь (та пов'язана з ним «Теракотова армія»), Храм і поховання Конфуція в Китаї; мавзолей Тімуридів в Узбекистані та ін. [18].

Популярними є пам'ятки природи, національні та природні заповідники: Бухта Халонг у В'єтнамі, Сичуанські заповідники гігантських панд у Китаї, Національні парки Сагарматха та Чітван в Непалі, Національний парк Комодо в Індонезії, Великий Бар'єрний риф в Австралії та ін. [18].

Перспективними пам'ятками для використання в туризмі є транскордонні об'єкти, наприклад, «Шовковий шлях», та об'єкти Всесвітньої спадщини, які знаходяться на території країн, що перебувають у військових та громадянських конфліктах, або низького соціально-економічного розвитку, при умові вирішення питань безпеки.

Американський туристичний макрорегіон займає третє місце щодо розвитку туризму і кількісній характеристиці щодо пам'яток Всесвітньої спадщини. У регіоні переважають культурні пам'ятки Всесвітньої спадщини (63%), а природні (31,6%) та змішані пам'ятки (5,2%) займають другу позицію серед усіх регіонів (див. табл. 1). Окрім цього, в регіоні знаходиться США, одна з найрозвиненіших країн світу щодо туризму (див. табл. 4). Популярними туристичними атракційними об'єктами є значна кількість пам'яток. Серед пам'яток культурного типу виділяють: архітектурні, історичні (Статуя Свободи в Нью-Йорку, Індепендес-холл – США, історичний район Старого Квебеку в Канаді, історичне місто Сукре в Болівії, Бразилія та Ріо-де-Жанейро: пейзажі Каріюки, Статуя Спасителя в Бразилії); сакральні (Єзуїтські місії Гуарані в Аргентині та Бразилії); садибні (Монтічелло в США) [18].

Специфікою регіону є значна кількість архітектурних пам'яток, пов'язаних з доколумбовою цивілізацією: Теотіуакан,

Чічен-Іца, Копан, Паленке в Мексиці, стежка інків, Мачу-Пікчу в Перу та ін.

Серед природних туристичних пам'яток популярними туристичними об'єктами є: Єллоустонський, Гранд-Каньйон, Секвояєві національні парки в США; національні парки Скелястих гір, Вуд Буффало, провінційний парк динозаврів в Канаді; Ігуасу в Аргентині та Бразилії, Галапагоських островів в Еквадорі, Біосферний заповідник метелика «Монарх» в Мексиці та інші.

Серед змішаних об'єктів всесвітньою пам'яткою є «Історичний заповідник Мачу-Пікчу» в Перу, користується популярністю серед туристів «Національний парк Тікаль» в Гватемалі, що пов'язані не тільки з охороною природного середовища, а й спадщини, відповідно, інків та майя.

Африканський туристичний макрорегіон має неоднорідний туристичний розвиток, а за кількістю пам'яток Всесвітньої спадщини займає четверте місце. Цей регіон відстає в туристичному розвитку серед всіх інших і за міжнародними туристичними прибуттями і доходами від туризму. За кількістю об'єктів Всесвітньої спадщини займає четверте місце (11%). В регіоні переважають об'єкти культурної спадщини (62,2%), але природних об'єктів, у відсотковому відношенні до загальної кількості об'єктів регіону, тут найбільше серед всіх регіонів (33%) (див. табл. 1). Серед найбільш популярних туристичних об'єктів виділимо: національні парки, природні заповідники (Серенгети, Кіліманджаро, Нгоронгоро в Танзанії); історичні, пов'язані зі стародавніми частинами міст (медина Тунісу, Сусу в Тунісі; медина Фесу, Марракешу в Марокко); археологічні (Карфаген в Тунісі, Лептіс Магна в Лівії, Мерое в Судані); фортифікаційні (кам'яний комплекс Зімбabwe); сакральні (Скелясті церкви Лалібели в Ефіопії) та ін. Перспективними могли б бути пам'ятки Лівії (Лептіс Магна, стародавнє місто Гадамес), Судану (Мерое, комплекс пірамід), Алжиру (Тассілінаджер), Малі (пам'ятки Тімбукту, Дженне) та багато інших, якби дозволяла безпека [18].

Близькосхідний туристичний макрорегіон – найменш розвинений регіон щодо міжнародних туристичних прибуттів із-за різних причин військового та соціально-економічного характеру, хоча завдяки деяким туристичним країнам за доходами від міжнародного туризму все ж таки випереджає Африку. Тут знаходиться найменше об'єктів Всесвітньої спадщини (59 із 897, 6,5%), і практично всі вони – культурні (93%). Природних об'єктів всього 2 (3,3%), враховуючи посушливий клімат території (див. табл. 1). Найбільш розвинутою туристичною країною є Єгипет, Всесвітня спадщина якої користується світовою славою.

У цілому, в регіоні серед найбільш популярних туристичних культурних об'єктів переважають: архітектурні (піраміди Гізи в Єгипті), сакральні (храми Карнаку та Луксору, храм Абу-Сімбел в Єгипті, «Місце хрещення» та Петра в Йорданії), історичні (Історичний Каїр), археологічні, руїни античних міст (Баальбек в Лівані, Бібл, Тір). Цікавими для туризму є об'єкти «Шлях ладану» в Омані, пам'ятки промислу перлів в Бахрейн. Регіон міг би бути перспективним для туризму, якби не військові та громадянські конфлікти. Привабливими для туристів можуть бути об'єкти, до яких на сьогодні немає безпечного доступу, наприклад, пам'ятки Ємену (міста Шибам, Сана з «хмарочасами» із глини, архіпелаг Сокотра – природна пам'ятка), Вавилон в Іраку та ін. [18].

Отже, Всесвітня спадщина ЮНЕСКО реально і потенційно сприяє розвитку туризму завдяки потужному туристичному ресурсному потенціалу.

Туристичні можливості нематеріальної культурної спадщини (НКС)

Нематеріальна культурна спадщини («Жива спадщина») має потужний ресурсний потенціал, величезні можливості для використання в туризмі. Проаналізуємо ресурси нематеріальної культурної спадщини ЮНЕСКО [21].

Відповідно до Конвенції про охорону нематеріальної культурної спадщини Міжурядовий комітет з охорони нематеріальної культурної спадщини готує Списки нематеріальної культурної спадщини та Реєстру належної практики охорони (відповідно до ст.ст. 16, 17, 18). Такими списками є: 1) Список нематеріальної культурної спадщини, що потребує термінової охорони; 2) Репрезентативний список нематеріальної культурної спадщини; 3) Реєстр належної практики захисту [17].

Загальна кількість елементів нематеріальної культурної спадщини – 629, що відповідають 139 країнам світу (дані на 01.01.2022 р.), за даними рішення шістнадцятого засідання Міжурядового комітету з охорони нематеріальної культурної спадщини, що відбувся з 13 по 18 грудня 2021 р. [22].

Порівняємо кількісні показники (у відсотках) елементів нематеріальної культурної спадщини відповідно до Списків (табл. 5) [22, 23].

Таблиця 5

Загальна кількість елементів відповідно до Списків НКС

(дані на 01.01.2022 р.)

Списки	Кількість елементів	Кількість у %	Кількість країн
Список НКС, що потребує термінової охорони	71	11,3	38
Репрезентативний список НКС	529	84,1	135
Реєстр належної практики захисту	29	4,6	26
Всього	629	100	139

Джерело: складено автором на основі [22, 23]

Варто підкреслити, що найбільша кількість елементів НКС знаходиться у Репрезентативному списку, що складає – 84,1 %. Саме елементи цього Списку мають потужні можливості для використання у туризмі. Елементів, які є складовими Списку

НКС, що потребує термінової охорони, – 11,3 %. Саме туризм може сприяти їх відновленню та популяризації. У Реєстрі належної практики захисту всього 4,6 % елементів, які є прикладом збереження НКС для світової спільноти, і використання, зокрема, у туризмі.

Як зазначено у табл. 5, всього 135 країн із 139 мають елементи у кількості 529 (84,1 %), що складають найбільш потужний Репрезентативний список НКС. Всього 38 країн мають 71 елемент (11,3 %), що потребує термінової охорони. Важливим також є Реєстр належної практики захисту для 29 елементів НКС (4,6%), що мають всього 26 країн.

Підкреслимо, що на сьогодні 180 держав-учасниць ратифікували Конвенцію про охорону нематеріальної культурної спадщини. Із них, тільки 138 країн мають елементи НКС у Списках ЮНЕСКО (одна країна елементи має, але Конвенцію не ратифікувала, її елементи подані іншими країнами), а 42 країни – елементів на сьогодні не мають. Також є низка країн, які не підписали Конвенцію про охорону нематеріальної культурної спадщини, серед яких: Австралія, Велика Британія, Канада, США, Росія та інші країни [24].

На офіційному сайті НКС ЮНЕСКО список держав-учасниць Конвенції про охорону нематеріальної культурної спадщини згрупований за виборчою групою та представлений на офіційному сайті для зручності.

Розподілимо самостійно країни-учасниці Конвенції за туристичними макрорегіонами ЮНВТО та зробимо статистичний порівняльний аналіз щодо кількості елементів НКС у туристичних макрорегіонах ЮНВТО (табл. 6).

Насамперед слід зауважити, що особливістю Списків НКС є те, що значна кількість елементів належить одразу кільком країнам, і на офіційному сайті НКС ЮНЕСКО, конкретний елемент при загальному підрахунку, вважається, як один елемент будь-якої групи.

**Кількісні показники елементів НКС
за туристичними макрорегіонами ЮНВТО**

(дані на 01.01.2022)

Туристичний макрорегіон	Кількість країн	Кількість елементів	
		од.	%
Європейський	49	330	41
Азійсько-Тихоокеанський	25	197	27
Американський	20	94	11
Африканський	32	105	13
Близькосхідний	13	71	8
Всього	139	797	100

Джерело: складено автором на основі [22, 24]

На сьогодні, як зазначено вище, це – 629 елементів (дані на 01.01.2022 р.) (табл. 5). У дослідженні ми підраховали кількість елементів відповідно до кожної окремої країни, в цілому, – це 797 елементів (табл. 6). Різниця в 168 елементів означає, що вони повторюються в різних країнах. Для нашого дослідження важливо виявити зв'язок між ресурсним потенціалом НКС та туризмом.

Проаналізуємо кількість елементів НКС за регіонами (табл. 5, рис. 6).

Зазначимо, що найбільша кількість елементів НКС зосереджена в Європейському (41 %) та Азійсько-Тихоокеанському (27 %) регіонах. Американський регіон за загальною кількістю елементів відстає від лідерів (11 %). Причина в тому, що потужні туристичні країни США та Канада не ратифікували Конвенцію, а НКС підтримують на внутрішньодержавному рівні. У Близькосхідному регіоні, не дивлячись на останнє місце за кількістю елементів НКС (8 %), що пов'язано з найменшою кількістю країн в регіоні, ситуація краща, ніж з об'єктами Всесвітньої

Рис. 6. Розподіл елементів нематеріальної культурної спадщини за регіонами (дані на 01.01.2022 р.)

Джерело: складено автором на основі [22, 24]

спадщини (7,4 %), що надає перспективи для розвитку туризму, враховуючи наявність туристичних країн, серед яких насамперед Саудівська Аравія, Єгипет та ОАЕ.

Проаналізуємо кількісні показники елементів НКС по країнах та згрупуємо їх у п'ять груп (табл. 7), а саме: 1) 1-5 елементів НКС; 2) 5-10; 3) 11-15; 4) 16-20; 5) понад 20.

Відповідно до даних табл. 7 переважна більшість країн-учасниць Конвенції – 94 із 139 (68 %) має від 1 до 5 елементів НКС. На лінійній діаграмі (рис. 7) чітко відслідковується саме дана тенденція.

Всього 22 країни (16%) із 139 мають від 6 до 10 елементів НКС, половина із яких знаходиться в Європейському туристичному макрорегіоні. Третю групу складають країни, які мають від 11 до 15 елементів НКС, їх 15 (11%), які переважно знаходяться в Європейському та Азійсько-Тихоокеанському регіонах. Четверта (16-20 елементів) та п'ята групи (21-41 елемент) країн – найменш чисельні, всього, відповідно, 3 (2%) та 5 (3%) країн. Тобто, всього 8 країн мають кількість елементів НКС –

**Загальні кількісні дані щодо розподілу
елементів НКС серед країн
(дані на 01.01.2022 р.)**

Туристичні макрорегіони / кількість країн	Кількість елементів серед країн-учасниць				
	1-5	6-10	11-15	16-20	21...(42)
1	2	3	4	5	6
Європейський	29	11	5	2	2
Азійсько- Тихоокеанський	16	1	4	1	3
Американський	14	3	3	-	
Африканський	27	4	1	-	
Близькосхідний	8	3	2	-	
139	94	22	15	3	5
%	68	16	11	2	3

Джерело: складено автором на основі [22, 24]

понад 15 елементів, які знаходяться у тих же вищезазначених двох туристичних макрорегіонах (рис. 8).

Враховуючи вищезазначене, зробимо порівняльний аналіз щодо країн-лідерів міжнародного туризму за туристичними прибуттями та країн-лідерів за кількістю елементів НКС ЮНЕСКО (рис.9) на основі (див. табл. 4, рис. 8).

Відповідно до статистичних даних із 10 країн-лідерів за міжнародними туристичними прибуттями 4 країни входять до групи 8 країн-лідерів за найбільшою кількістю елементів НКС ЮНЕСКО, а саме: Китай (42), Франція (23), Туреччина (21), Іспанія (20). Подальший розподіл відбувається таким чином: дві країни мають значну кількість елементів НКС: Італія (15) та Мексика (11); дві країни – незначну кількість: Німеччина (5), Таїланд (3); дві країни – США та Велика Британія не є учасниками Кон-

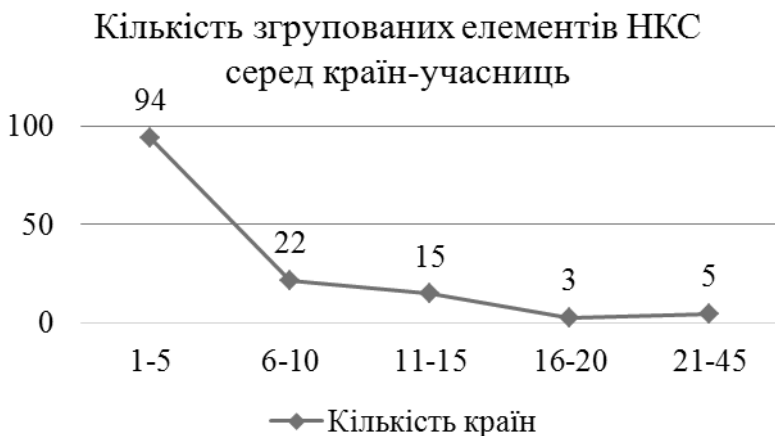

Рис. 7. Розподіл елементів НКС за кількістю
серед країн-учасниць (на 01.01.2022 р.)

Джерело: складено автором на основі [22]

Рис. 8. Країни-учасниці з найбільшою кількістю
елементів НКС ЮНЕСКО (на 01.01.2022 р.)

Джерело: складено автором на основі [22]

венції. Слід зазначити, що США, Велика Британія та Німеччина мають значний ресурсний потенціал Всесвітньої спадщини.

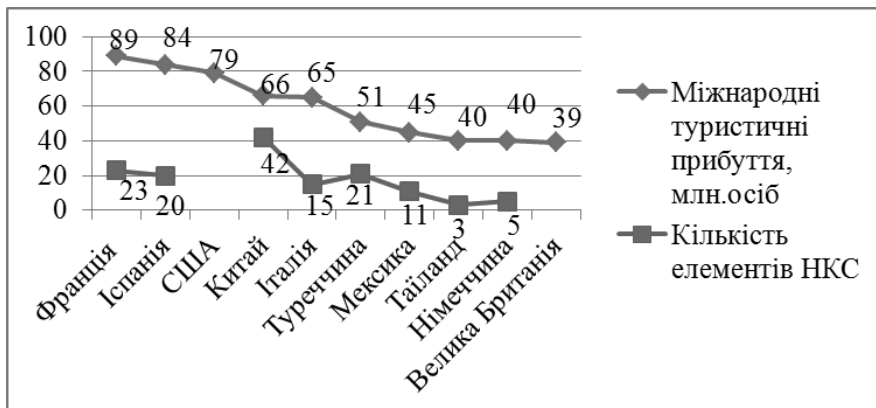

Рис. 9. Порівняльна статистика країн-лідерів за туристичними прибуттями та за кількістю елементів НКС ЮНЕСКО
Джерело: складено автором на основі [20, 22]

Проаналізуємо кількість елементів НКС серед лідерів міжнародних доходів від туризму (рис. 10).

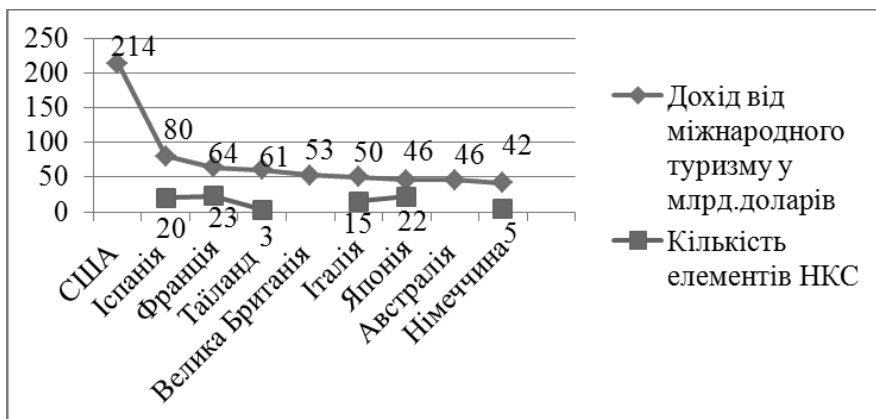

Рис. 10. Порівняльна статистика країн-лідерів за доходами від міжнародного туризму та кількістю елементів НКС ЮНЕСКО
Джерело: складено автором на основі [20, 22]

Відповідно до статистичних даних із 10 країн-лідерів за доходами від міжнародного туризму 3 країни входять до групи 8 країн-лідерів за найбільшою кількістю елементів НКС ЮНЕСКО, а саме: Франція (23 елементи), Японія (22), Іспанія (20). Подальший розподіл такий: Італія має значну кількість (15); дві країни – незначну кількість, знову ж таки, Німеччина (5), Тайланд (3); три країни – США, Велика Британія та Австралія не є державами-учасницями Конвенції.

Отже, членство в Конвенції нематеріальної культурної спадщини надає додаткову можливість для розвитку та популяризації туризму серед країн-учасниць.

Проаналізуємо туристичний потенціал НКС ЮНЕСКО щодо туристичних макрорегіонів ЮНВТО на конкретних прикладах відповідно до видів елементів, продемонструємо популярні туристичні принади та можливості щодо розвитку туризму, використовуючи Репрезентативний список спадщини.

Європейський туристичний макрорегіон, як зазначалось, має найбільшу кількість елементів у різних галузях НКС.

Найбільш популярні серед туристів насамперед елементи традиційних ремесел, серед яких: кулінарна спадщина, як традиційне ремесло (Французьке застілля, Середземноморська дієта, Неаполітанська піца, Культура пива Бельгії, приготування вина в Квеврі у Грузії, Кавова культура Туреччини, Лаваш Вірменії, Культура хлібопечення кавказьких та середньоазійських країн та ін.); гончарство (Косівська кераміка в Україні, кераміка Хорезу в Румунії); вишивка (мереживо в Хорватії, голкове мереживо у Франції, вишивка Матьо в Угорщині), а також Петриківський розпис в Україні, ялинкові прикраси ручної роботи в Чехії, мистецтво скляних намистин Італії та Франції, традиційне ремесло виготовлення скрипок в Кремоні (Італія), система парфумерного ремесла у Франції та інші. Величезною популярністю користується у туристів килимарство: традиції килимар-

ства в Румунії та Молдові, в Болгарії, традиційне мистецтво килимарства в Азербайджані та Туркменістані [22].

Популярними проявами НКС є: виконавське мистецтво (фламенко в Іспанії, грузинський поліфонічний спів, візантійський спів, музика дудука у Вірменії); традиції фестивалів (Культура корсо, парад квітів і фруктів у Нідерландах, фестиваль двориків у Кордові – Патіо, фестиваль виноробства у Швейцарії, гранатове свято в Азербайджані); звичаї, обряди, практики (культура бджільництва дерев в Білорусі та Польщі, культура сауни в Фінляндії, народне свято «Царі Коляди» в Білорусі) та інші.

В Україні чотири елементи НКС, які знаходяться під охороною ЮНЕСКО (на 01.01.2022 р.): 1) один елемент є складовою Списку НКС, що потребує термінової охорони: Козацькі пісні Дніпропетровщини (2016); 2) три елементи входять до Репрезентативного списку: Петриківський розпис – українське декоративно-орнаментальне малярство ХІХ–ХХІ ст. (2013); Традиція Косівської мальованої кераміки (2019); Кримськотатарський орнамент Орьнек (2021). Всі чотири елементи є популярними у туристів, особливо Петриківський розпис та Косівська кераміка [22]. У Національному переліку НКС на сьогодні 26 елементів, які активно можна долучати до туристичної діяльності [25].

Азійсько-Тихоокеанський туристичний макрорегіон має потужні можливості для використання елементів НКС у туризмі, серед яких: виконавське театральне мистецтво (Ваянг – ляльковий театр в Індонезії, Кабукі-театр в Японії, Пекінська опера в Китаї, танцювальна драма Кхон в Таїланді, Королівський балет Камбоджі); традиційні ремесла виготовлення тканин (індонезійський батик, шовківництво та виготовлення парчі в Китаї); традиційне килимарство в Ірані (Фарсі та Кашан); фестивальні традиції (фестиваль Надам в Монголії, фестиваль ліхтарів у Республіці Корея); кулінарні традиції (японська кухня) [22].

Регіон цікавий також унікальними духовними, лікувальними та оздоровчими практиками, серед яких: акупунктура традиційної китайської медицини, йога в Індії, традиційний тайський масаж в Таїланді та інші.

Американський туристичний макрорегіон виділяється насамперед: музичним виконавським та танцювальним мистецтвом (маріачі в Мексиці, регі-музика на Ямайці, танго в Аргентині та Уругваї, румба на Кубі, домініканська бачата); традиційними ремеслами (традиційне ткацтво з соусної квасолі та виробництво солом'яного капелюха в Еквадорі, плетіння капелюхів в Панамі), кулінарні традиції мексиканської кухні та інші [22].

Африканський туристичний макрорегіон має можливості для розвитку туризму, залучаючи туристів до ознайомлення з НКС регіону. Серед елементів НКС можна виділити: традиції і практики пов'язані з вирощуванням рослин (арганового дерева в Марокко, фінікової пальми в країнах арабських держав Африки та Близького Сходу); фестивальні традиції (фестиваль вишні в Марокко), гончарство, як традиційне ремесло (гончарні вироби жінок Сейнане в Тунісі, виготовлення глиняного посуду в Ботсвані); виконавське мистецтво (лікувальний танець Будима в Замбії, музика на лірі і танець в Уганді, лікувальний танець Вімбуза в Малаві); кулінарна спадщина (Нсіма, кулінарна традиція Малаві) та інші [22].

Близькосхідний туристичний макрорегіон може бути привабливим для туристів такими проявами та елементами НКС: кулінарні традиції («Арабська кава як символ щедрості» в ОАЕ, Саудівській Аравії, Омані, Катарі), звичаї, обряди, практики (традиційна система зрошення в ОАЕ, верблюжі перегони в ОАЕ та Омані), традиційне ткацтво (Аль-Саду в Саудівській Аравії та Кувейті) [22]. Специфікою регіону, враховуючи його значну ментальну однорідність, є чимало спільних елементів НКС ЮНЕСКО, серед яких: соколине полювання, спільний еле-

мент для багатьох країн Азії та Європи; система вирощування фінікової пальми – спільний елемент для країн Північної Африки та Південно-Західної Азії) та інші.

Отже, нематеріальна культурна спадщина має потужні можливості для залучення у туризм, що вимагає спільної взаємодії територіальних громад та державних органів.

Аналіз стану використання спадщини ЮНЕСКО на ринку туристичних послуг України

Ринок туристичних послуг України насичений пропозиціями щодо відвідування об'єктів Всесвітньої культурної та природної спадщини ЮНЕСКО у програмах турів туристичних підприємств України. Окрім цього, програми турів складені таким чином, що одночасно відбувається ознайомлення з нематеріальною культурною спадщиною країн та народів світу.

Проаналізуємо пропозиції провідних туроператорів України щодо включення об'єктів та елементів спадщини ЮНЕСКО в екскурсійні програми основних туристичних напрямків сьогодення. За даними Державної служби статистики України в країні зареєстровано 452 туроператори (на 2020 р.) [26].

Нами розглянуто туристичні пропозиції туроператорів України на зимовий, весняний, літній, осінній періоди 2021 р., серед яких: Акорд-тур [27], Анекс Тур [28], Індіан Холідей [29], Інкомартур-93 [30], Музенідіс Тревел [31], Сакумс [32], Танго Тревел [33], Феєрія [34], Coral Travel [35], JoinUp [36], TPG [37] та інші туристичні підприємства. У контексті нашого дослідження виділено та проаналізовано пропозиції тих туроператорів, де екскурсійний туризм є одним із основних видів діяльності, серед яких: Акорд-тур [27], Інкомартур-93 [30], Сакумс [32], Танго Тревел [33], TPG [37], Феєрія [34] та інші туроператори. Також ми орієнтувалися на споживача туристичного продукту із середніми статками тому, що на ринку туристичних послуг України є профільні туроператори, які пропонують екзотичні

напрямки, та орієнтовані на індивідуальні замовлення заможних клієнтів. Окрім цього, враховувались можливості відвідування країн у зв'язку із епідеміологічною ситуацією планетарного масштабу.

Згідно з даними Департаменту консульської служби МЗС України для громадян України більшість країн світу доступні для відвідування з певними обмеженнями [38, 39]. Але ситуація не є сталою і може постійно змінюватись.

Європейський туристичний макрорегіон. Серед країн Європейського макрорегіону (на 01.11.21) заборонено в'їзд до Ізраїлю, Росії, Таджикистану, Туркменістану. Інші країни можна відвідати за наявності вакцинації або документів щодо відсутності захворювання на Covid-19 [38].

Нами проаналізовано туристичні напрямки в даний регіон насамперед туроператорів Феєрія [34], Акорд-тур [27], ТРГ [37], Інкомартур-93[30], Сакумс [32].

Найбільш популярними туристичними напрямками для українського туриста щодо екскурсійного туризму на сьогодні є країни, серед яких: Іспанія, Португалія, Італія, Ватикан, Греція (Південна Європа); Чорногорія, Хорватія, Болгарія, Албанія (Південно-Східна Європа); Франція, Австрія, Німеччина, Нідерланди, Швейцарія (Західна Європа); Угорщина, Чехія, Польща (Центральна Європа) та інші країни. Надзвичайною популярністю серед споживачів туристичних послуг користуються Туреччина, Грузія, Вірменія, країни Прибалтики.

Пропонуються екскурсійні тури різної тематики, бюджету, транспортних засобів, розроблених для споживачів різних вікових категорій тощо. Найбільшою популярністю користуються тури, де можна відвідати декілька країн, а в теплий період ще й побувати на морі, тобто комбіновані тури.

Лідерами за кількістю турів є Акорд-тур. Акорд-тур пропонує 1182 тури у 49 країн світу, із них 496 з міст України, у 39 країн Європейського регіону. Феєрія – 166 турів у 12 країн регі-

ону в різній інтерпретації змішаних турів. Інкомартур – у понад 40 країн. Сакумс пропонує екскурсійні тури у 27 країн Європи, TRG – у понад 30 країн регіону. При чому, кожна компанія має свої особливості. Наприклад, турпідприємством Феєрія, у свій час, запропоновано тури без нічних переїздів, а потім авіатури за досить привабливою ціною. Акорд-тур використовує переваги прикордонного розміщення у Львові і пропонує величезну кількість турів вихідного дня. Сакумс пропонує гарантовані тури. Велику кількість різноманітних маршрутів пропонує Інкомартур-93.

Як показав аналіз, у програмах турів досить добре представлена Всесвітня спадщина ЮНЕСКО, особливо пам'ятки культури, у всіх країнах, серед яких такі об'єкти: Лувр, Версальський палац, Дорсе, острів Сіте у Парижі; твори Гауді у Барселоні, пам'ятки Андалусії, Валенсії, Каталонії в Іспанії; Колізей, Капітолій, історична частина у Римі, Неаполі, Флоренції, Собор Святого Марка, історична частина в місті-музеї Венеції в Італії; Площа та Собор Святого Петра у Ватикані; історична частина Зальцбурга, Відня в Австрії; вежа Тауер та Тауерський міст, Вестмінстерське абатство в Лондоні, старе місто Единбургу, Стоунхендж у Великій Британії; Бранденбурзькі ворота, острів музеїв у Берліні, Сан-Сусі у Потсдамі, Ворота Любека у Німеччині; археологічні пам'ятки Греції: Акрополь, Метеори, гора Афон; історичні частини міст столиць країн Прибалтики; історичні частини міст Праги, Будапешту, Кракова; Міцхета, Гелатський монастир, Верхня Сванетія у Грузії; архітектурні пам'ятки Стамбулу, руїни Ефесу, Трої, Кападокія у Туреччині та багато інших.

Елементи нематеріальної культурної спадщини у програмах турів представлені, але в меншій кількості, ніж Всесвітньої спадщини, і без зазначення спадщини ЮНЕСКО. Наприклад, популярними туристичними локаціями є: відвідування Іспанської школи верхової їзди у Відні (на території комплексу королівського палацу Хофбург); ознайомлення із танцювальним

мистецтвом фламенко в Іспанії; дегустація неаполітанської піци та знайомство з виробами із муранського скла в Італії; дегустація кави у Туреччині, середземноморської дієти країн регіону та бельгійського пива тощо. Величезною популярністю користується НКС країн Кавказу: поліфонічний чоловічий спів, традиційний спосіб виробництва вина в Грузії; лаваш та музика дудуку у Вірменії; килимарство та виготовлення долми в Азербайджані та інші. ТРГ навіть пропонує гастрономічні комбіновані тури у Вірменію та Грузію. Але у програмі турів не вказано, що це елементи спадщини ЮНЕСКО.

В Україні є величезна кількість пропозицій від вищезазначених компаній для ознайомлення з країною, найбільшою популярністю користуються тури в Карпатський регіон, по Чернігівщині, Полтавщині, Вінниччині, до міста Києва та до Львова. У контексті нашого дослідження найбільш популярними туристичними об'єктами Всесвітньої спадщини є: Софійський собор та прилеглі споруди, Києво-Печерська лавра, історичний центр Львову, Митрополичий палац на базі Чернівецького національного університету [40]. У Софійському музеї відвідувачам пропонується 12 різноманітних екскурсій, із яких: декілька оглядових – по Софійському собору, по Софійському музею, по Софійській дзвіниці, Будинком митрополита; декілька тематичних, наприклад, щодо розписів Софійського собору, печей та камінів Будинку митрополитів та інші [41]. Національний Києво-Печерський історико-культурний заповідник пропонує 16 лекцій-екскурсій протягом 2 або 3-х годин, серед яких: оглядові по об'єктах комплексу, включаючи печери, та тематичні історичного, художнього, архітектурного спрямування тощо [42]. У комплексі Резиденції митрополитів Буковини та Далмації знаходиться Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича. Саме Університет опікується охороною, збереженням та популяризацією об'єкта і забезпечує екскурсійне обслуговування для відвідувачів [43]. Величезною популярніс-

тю серед туристів користується історична частина Львова як об'єкта ЮНЕСКО. Туристичні підприємства пропонують різноманітні тематичні екскурсії, які пронизують історичну частину міста [40, 44].

Слід зазначити, що у Карпатському регіоні кожний об'єкт перебуває під охороною конкретної установи, частина об'єктів використовується місцевою релігійною громадою, для об'єктів характерна географічна розкиданість у пересічній місцевості, тому тури пропонуються з певними обмеженнями, у порівнянні з вищезазначеними об'єктами. На ринку туристичних послуг значну кількість екскурсій пропонує львівський туроператор «Відвідай», де розроблено екскурсійні тури до всіх восьми церков спадщини ЮНЕСКО. Найбільше використовуються у туризмі: Церква Св. Юри (Дрогобич), Церква Св. Духа (Рогатин), що, на нашу думку, пов'язано з вигідним географічним розташуванням [45].

Популярним туристичним об'єктом є Карпатський біосферний заповідник, який займає 70% природного об'єкта ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат». Заповідник надає туристичні послуги: пропонує дві екостежки, серед яких, популярна локація – «Долина нарцисів» та сім туристичних маршрутів [46].

Найменш задіяні в туризмі такі об'єкти, як Дуга Струве, враховуючи специфіку об'єкту, та Херсонес Таврійський у зв'язку з анексією Криму.

Серед чотирьох елементів НКС ЮНЕСКО в Україні найбільш популярними у туризмі є Петриківський розпис та Косівська мальована кераміка, що є заслугою діяльності і органів державного управління, і місцевих громад.

Туристи можуть познайомитися зі спадщиною в Центрі народного мистецтва «Петриківка» (с. Петриківка Дніпропетровської обл.), в якому пропонуються послуги: екскурсії (по виставковій залі, в майстерні художників та ознайомлення з колекціями старожитностей), майстер-класи (індивідуальні та групові),

сувенірна продукція, продаж предметів з розписом. Також цікавими є об'єкти: місцевий етнографічний музей, садиба «Миколин хутір», музей Федора Панка, садиба-музей Василя Соколенка, Петриківська дитяча художня школа та інші [47, 48]. Косівська мальована кераміка гарно представлена у Косівському музеї народного мистецтва та побуту Гуцульщини, в Національному музеї народного мистецтва Гуцульщини та Покуття [49]. Косівська регіональна організація Національної спілки художників України проводить різноманітні майстер-класи для туристів.

Щодо елементів НКС із Національного переліку, то найбільшою популярністю серед туристів користуються такі елементи: карпатське ліжництво, гуцульська писанка, опішнянська кераміка, кролевецьке ткацтво, борщівська вишивка та інші, але більшість вимагає просування на ринку туристичних послуг України.

Азійсько-Тихоокеанський туристичний макрорегіон. Серед країн означеного макрорегіону (на 01.11.21) заборонено в'їзд до Бутану, В'єтнаму, Камбоджі, Китаю, КНДР, Нової Зеландії, Тимор-Лешті, Пакистану та країн Океанії. Інші країни можна відвідати з певними обмеженнями [38].

Найбільш популярними країнами для українського туриста з екскурсійними турами є Індія, які пропонують: Феєрія – 11 турів в різній комбінації, TRG – 10 екскурсійних, 6 комбінованих лікувальних та 2 комбіновані гастрономічні [34, 37].

Враховуючи широке географічне розмаїття екскурсійних турів по Індії, включаючи найбільш популярні штати та міста, серед яких: «Золотий трикутник» – Делі–Агра–Джайпур, Раджастан, Керала, Гімалайський регіон, Сіккім та ін., туристам пропонується відвідати широкий спектр об'єктів Всесвітньої спадщини (архітектурні, сакральні, храмові, фортифікаційні, історичні, археологічні, а також, національні природні заповідні території тощо), серед яких: Тадж-Махал, Червоний форт, Кутб Мінар, фортеці Раджастана, Палац вітрів, Каджурахо, Санчі,

Фатехпур Сікрі, Махабаліпурам, Храм Сонця, печерні комплекси Аджанти та Еллори, печери на о. Елефанта, храмові об'єкти Гоа та багато інших.

Екзотичні тури пропонуються ТРГ щодо гастрономічної спадщини у штаті Керала. Цікавими є комбіновані тури, лікувальні, де туристам пропонується заняття йогою, яка є елементом НКС ЮНЕСКО, хоча в програмі туру про це нічого не сказано. На території Індії туристи обов'язково стають свідками танцювального мистецтва, як складової НКС, зокрема, під егідою ЮНЕСКО, про що варто теж зазначати у програмі.

Туристичним напрямком є Таїланд, який, як правило, цікавий пляжним туризмом. Але комбіновані лікувальні тури пропонує ТРГ, де у програмі – тайський масаж, який є складовою НКС ЮНЕСКО.

Екскурсійні тури до країн регіону розроблено Інкомартур-93, наприклад, тур «Сінгапур-Балі», де у програмі є відвідування об'єкту ЮНЕСКО – Ботанічного саду в Сінгапурі, який позиціонується як «Парк орхідей», а на Балі туристам пропонується познайомитись з балійськими танцями, які є складовою НКС ЮНЕСКО [30].

Феєрія пропонує екскурсійні тури зразу до декількох країн В'єтнаму, Камбоджі, Малайзії, Таїланду, де у програмі об'єкти ЮНЕСКО – бухта Халонг, храми Ангкору, серед яких всесвітньовідомий – Ангкор-Ват.

Варто зауважити, що програми турів насичені яскравими пропозиціями щодо ознайомлення з нематеріальною культурною спадщиною азійських країн, у цілому, з кулінарними традиціями, танцювальним мистецтвом, традиційними ремеслами, більшість з яких не складають спадщину ЮНЕСКО, але формують яскравий країнознавчий образ території. Посилання на НКС ЮНЕСКО у програмах відсутні.

Американський туристичний макрорегіон. Серед країн Америки на сьогодні (01.11.21) заборонено в'їзд тільки до Ве-

несуели та Суринаму, всі інші країни можна відвідати при наявності певних документів щодо відсутності коронавірусу або наявності повного курсу вакцинації [38].

Серед туристичних країн Америки на ринку туристичних послуг України є пропозиції щодо країн, серед яких: США, Мексика, Домініканська Республіка, Куба, Перу, Аргентина, Бразилія та інші. У зв'язку з географічною віддаленістю ці країни не є для українського споживача країнами масового туризму. Нами проаналізовані пропозиції насамперед від туроператорів Феєрія, Танго Тревел, TRG [33, 34, 37].

До однієї з найбільших туристичних країн світу – США пропозиції є від українських туроператорів, але їх небагато. Серед них, наприклад, Феєрія пропонує два тури та Танго Тревел – три тури. Феєрія більше концентрується на культурних об'єктах, Танго Тревел – на природних. Але в програмах об'єкти Всесвітньої спадщини всюди представлені, і на них робиться акцент. Насамперед – це Статуя Свободи у Нью-Йорку, Зал Незалежності у Філадельфії, серед природних: Ніагарський водоспад, Гранд-Каньйон, Секвоєві національні парки, Йосемініті та інші. Щодо НКС у програмах турів вказана тільки музейна класична спадщина. США не є державою-учасницею відповідної Конвенції.

Найбільше пропозицій до Домініканської Республіки, але суто екскурсійні тури відсутні, ця країна розглядається споживачем туристичних послуг насамперед як країна пляжного туризму. Тому, TRG, наприклад, пропонує комбіновані тури, де об'єднує пляжний відпочинок з екскурсійними турами. Країна має всього один об'єкт Всесвітньої спадщини – це колоніальна частина столиці Санто-Домінго, з якою туристи знайомляться під час відвідування міста. Цікаво, що в програмі турів взагалі не сказано ні про домініканську бачату, ні про меренге, хоча туристи з музичною культурою країни стикаються на кожному кроці, бо вона є культурним народним проявом і гармонійно вплетена в культурній простір країни.

Серед країн Вест-Індії також є пропозиції до Куби цією ж туристичною кампанією, де пропонуються 4 комбіновані тури. У програмі відвідування є об'єкт Всесвітньої спадщини – колоніальна частина Гавани, хоча країна має 9 об'єктів Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО та 4 елементи нематеріальної культурної спадщини, серед яких всесвітньовідома кубинська румба.

Туристичні підприємства пропонують відвідати й інші країни Латинської Америки. Феєрія пропонує по 2 тури в Мексику, Бразилію, Аргентину та 1 в Перу. ТРГ – 5 комбінованих турів до Мексики.

У Мексиці туристам пропонується відвідати всесвітньовідомі пам'ятки ЮНЕСКО, такі як, піраміди Сонця та Місяця, піраміди майя, історичну частину Мехіко, Пуебло, Оахаки, Гвадалахари та ін. У програми вносять відвідування музичних заходів, але без конкретизації. Ніде немає згадки про музичну культуру країни та традиційну кухню, які є складовою нематеріальної культурної спадщини Репрезентативного списку. При відвідуванні Аргентини, Бразилії, Перу програми насичені знайомством з пам'ятками Всесвітньої спадщини такими як, Мачу-Пікчу, Геогліфи Наска в Перу, Корковадо в Бразилії, Національного парку Ігуасу зі сторони двох країн – і Бразилії, й Аргентини. Надзвичайно професійні, цікаві і насичені програми. Також пропонується познайомитись з вуличним танго в Буенос-Айресі.

Африканський туристичний макрорегіон. Серед країн Африканського макрорегіону (на 01.11.21) заборонено в'їзд до Анголи, Алжиру, Гвінеї, Малі, Нігеру, Мадагаскару. Інші країни можна відвідати з певними обмеженнями [38].

До популярних туристичних країн Північної Африки, таких як, Туніс, Марокко, програми суто екскурсійного туризму для широкого загалу відсутні, хоча знаходячись на відомих курортах, можна відвідати пам'ятки ЮНЕСКО під час екскурсійних

програм, про що свідчать пропозиції Корал Тревел, Анекс Тур та інших туроператорів.

Найпопулярнішими екскурсійними турами, у контексті нашого дослідження, є тури в Танзанію та Кенію. Феєрія пропонує 2 тури, TRG – декілька, у різній інтерпретації. Акцент у програмах робиться на відвідуванні насамперед природних об'єктів, таких як: Національні парки Нгоронгоро, Серенгеті, Кіліманджаро, системи озер Накуру. Серед культурних об'єктів туристи відвідують Форт Ісуса в Момбасі, стару кам'яну частину міста Занзібар у Танзанії. Щодо НКС можна було б, наприклад, познайомити туристів із збереженням традиційної кулінарної спадщини Кенії [34, 37].

Близькосхідний туристичний макрорегіон. Серед країн Близькосхідного макрорегіону (на 01.11.21) заборонено в'їзд до Кувейту та Сирії. Інші країни можна відвідати з певними обмеженнями [38]. Також, слід підкреслити, що у зв'язку з пандемією збільшилась кількість попиту на пляжний туризм і зменшилась на екскурсійний.

Найбільш популярним туристичним напрямком екскурсійного туризму в цьому регіоні за темою нашого дослідження є Йорданія. Невелика кількість екскурсійних турів пропонується до Єгипту у комбінації з пляжним відпочинком, але, в основному, Єгипет – це пляжний туризм.

До Йорданії 5 екскурсійних турів пропонує Феєрія, декілька комбінованих турів – TRG. У програмах чітко простежується відвідування об'єктів Всесвітньої спадщини, таких як: Петра, Ваді Рам, Місце Хрещення Ісуса Христа. Також туристам пропонується відчутти культурний колорит в бедуїнському стилі під час трапези, але не вказано, що це частина культурного простору Беду, як складової нематеріальної культурної спадщини ЮНЕСКО.

Надзвичайно потужні екскурсійні тури історичного характеру пропонує Феєрія до Єгипту, де об'єкти Всесвітньої спад-

щини надзвичайно широко представлені, серед яких: Луксор, Долина царів, Карнакський храм, Абу-Сімбел, піраміди в Гізі та інші.

Популярною країною серед українських туристів є ОАЕ, як країна пляжного туризму. Пропонується декілька комбінованих турів, запропонованих ТРГ без об'єктів ЮНЕСКО, але країна має незначну спадщину ЮНЕСКО. Також цією ж компанією пропонується комбінований тур до Катару, який може стати популярним для наших туристів [34, 37].

Висновки. Всесвітня культурна і природна спадщина та нематеріальна культурна спадщина ЮНЕСКО мають потужні можливості для залучення у туристичну діяльність.

Висвітлено кількісні характеристики ресурсного потенціалу Всесвітньої та НКС ЮНЕСКО щодо розміщення у туристичних макрорегіонах ЮНВТО, зроблена їх порівняльна характеристика. Запропоновано аналіз розподілу об'єктів та елементів спадщини за їх кількістю серед регіонів та країн-учасниць Конвенцій та проаналізовано відповідно до туристичних макрорегіонів. Зроблено порівняльний аналіз щодо кількісних характеристик спадщини серед країн – лідерів міжнародного туризму у період до пандемії.

Висвітлено можливості використання ресурсного потенціалу спадщини ЮНЕСКО у туризмі. Проаналізовано туристичний потенціал Списку всесвітньої спадщини відповідно до туристичних макрорегіонів ЮНВТО за типами та видами пам'яток, та Репрезентативного списку НКС за видами елементів, наведені приклади.

Вияснено, що найбільша кількість об'єктів та елементів спадщини зосереджена в Європейському, Азійсько-Тихоокеанському та Американському регіонах, які є лідерами у туризмі. Чітко прослідковується вплив кількісних показників спадщини ЮНЕСКО на розвиток туризму в регіонах та країнах світу. Отже, Всесвітня спадщина ЮНЕСКО та НКС реально і потен-

ційно сприяють розвитку туризму завдяки потужному туристичному ресурсному потенціалу і мають потужні можливості для залучення у туризм.

Проаналізовано ринок туристичних послуг України щодо використання спадщини ЮНЕСКО. Вияснено, що ринок туристичних послуг України насичений пропозиціями щодо відвідування об'єктів Всесвітньої спадщини, менше пропозицій щодо ознайомлення з елементами НКС. Проаналізовано пропозиції відповідно до туристичних макрорегіонів. Вияснено, що популярними напрямками є країни у всіх регіонах, але найбільше в Європейському туристичному макрорегіоні. Саме до цього регіону найбільша кількість пропозицій. Також вияснено, що у програмах турів добре представлена Всесвітня спадщина і в набагато меншій кількості – НКС.

Туристичні ресурси спадщини ЮНЕСКО надзвичайно потужні, Тому, є можливості для вдосконалення туристичного продукту, пошуку інновацій у просуванні турів.

Список використаних джерел

1. Антоненко В.С., Крупа І.П. Культурна спадщина як історико-культурний та науково-пізнавальний ресурс туризму : проблемні питання. *Географія та туризм*. 2012. Вип. 20. С. 37–44.
2. Аксьонова Н.В. Потенціал нематеріальної культурної спадщини в умовах глобалізації: стан і перспективи. *Географія та туризм*. 2020. URL: http://www.geolgt.com.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=314&Itemid=84&lang=uk (дата звернення: 16.11.2021).
3. Бережна Ю.М. Нематеріальна культурна спадщина ЮНЕСКО: поняття, тенденції, український вимір. *Географія та туризм*. 2012. Вип. 23. С. 93–100.
4. Босик З.О. Культурні практики зарубіжного досвіду з охорони нематеріальної культурної спадщини в контексті культурної політики. *Актуальні проблеми історії, теорії та практики художньої культури*. 2015. Вип. 34. С. 3–10.

5. Крупа І., Вишнеvsька Г. Проблеми збереження культурної спадщини: зарубіжний та український досвід. *Українська культура : минуле, сучасне, шляхи розвитку. Культурологія*. 2020. Вип. 35. С. 227–232.
6. Гаврилюк А.М. Державна політика у сфері туризму в Україні: соціогуманітарний вимір: монографія. Київ : Ліра-К, 2020. 428 с.
7. Дутчак О.І. Нематеріальна культурна спадщина ЮНЕСКО в Україні: перспективи використання в індустрії туризму. *Карпатський край*. 2017. № 1. С. 165–170.
8. Зараховський О. Проблемні питання дефініції «культурна спадщина». *Культура і мистецтво у сучасному світі*. 2013. Вип. 14. С. 29–37.
9. Зараховський О. Концепції використання нерухомих об'єктів культурної спадщини як туристично-екскурсійного ресурсу. *Вісник Київського національного університету культури і мистецтва*. Серія : Туризм. 2018. Вип. 2. С. 34–44.
10. Зараховський О. Культурна спадщина як туристично-екскурсійний ресурс: основні категорії та класифікаційні ознаки. *Вісник Київського національного університету культури і мистецтва*. Серія : Туризм 2019. Т 2. № 2. С. 117–125.
11. Зараховський О.Є., Неїленко С.М. Світова спадщина ЮНЕСКО в Україні: об'єкти та претенденти включення до списку. *Географія та туризм*. 2019. Вип. 49. С. 14–23.
12. Зорінець С.Ю. Україна в ЮНЕСКО: перспективи співробітництва та діяльність щодо внесення об'єктів до Списку Всесвітньої спадщини. *Вісник Маріупольського державного університету*. Серія : Філософія, культурологія, соціологія. 2015. Вип. 9. С. 71–82.
13. Поливач К.А. Культурна спадщина та її вплив на розвиток регіонів України / Наук. ред. Руденко Л.Г. К.: Інститут географії НАН України, 2012. 208 с.
14. Терес Н. Міжнародна охорона нематеріальної культурної спадщини: світовий та український досвід. *Етнічна історія народів Європи*. 2011. Вип. 36. С. 58–63.
15. Аналіз проблем у законодавчому регулюванні збереження та управління культурною та природною спадщиною в Україні / Підготовлено експертами Всеукраїнської Мережі ОГС для підтримки громад зі спадщиною під заг. ред. К. Рубановського. Івано-Франківськ, 2018. 158 с.

16. Конвенція про охорону Всесвітньої культурної і природної спадщини : від 04.10.1988 р. № 6673-XI. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_089 (дата звернення: 20.04.2021).

17. Конвенція про охорону нематеріальної культурної спадщини : від 06.03.2008 р. № 132-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_d69#Text (дата звернення: 31.01.2021).

18. World Heritage List. URL: <https://whc.unesco.org/en/list/> (дата звернення: 20.04.2021).

19. World Heritage List Statistics. URL: <https://whc.unesco.org/en/list/stat> (дата звернення: 01.01.2022).

20. UNWTO World Tourism Barometer. 2021. September. URL: https://webunwto.s3.eu-west-1.amazonaws.com/s3fs-public/2021-10/UNWTO_Barom21_05_September_excerpt.pdf?tObU1iQiC40DQFbrkfyryCIQWEF3KFf7

21. Intangible cultural heritage ЮНЕСКО: офіц. сайт. URL: <https://ich.unesco.org/en/home> (дата звернення: 08.01.2022).

22. Browse the Lists of Intangible Cultural Heritage and the Register of good safeguarding practices. URL: <https://ich.unesco.org/en/lists> (дата звернення: 01.01.2022).

23. Purpose the Lists of Intangible Cultural Heritage and the Register of good safeguarding practices. URL: <https://ich.unesco.org/en/purpose-of-the-lists-00807#list-of-intangible-cultural-heritage-in-need-of-urgent-safeguarding> (дата звернення: 01.01.2022).

24. World Heritage List Statistics. URL: <https://whc.unesco.org/en/list/stat> (дата звернення: 08.01.2022).

25. Національний перелік нематеріальної культурної спадщини. URL: <https://uccs.org.ua/natsionalnyj-reiestr-objektiv/> (дата звернення: 08.01.2022).

26. Туристична діяльність в Україні. Державна служба статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2019/tyr/tyr_dil/arch_ty_r_dil.htm (дата звернення: 01.11.2021).

27. Туроператор «Аккорд-тур» : офіц. сайт. URL: https://www.accordtour.com/vsi_avtobusni_tury (дата звернення: 01.11.2021).

28. Туроператор «Анекс Тур» : офіц. сайт. URL: <https://www.anextour.com.ua/> (дата звернення: 03.11.2021).

29. Туроператор «Індіан Холідей» : офіц. сайт. URL: <https://www.indianholiday.com.ua/aboutus.html> (дата звернення: 03.11.2021).
30. Туроператор «Інкомартур-93» : офіц. сайт. URL: <https://incomartour.com.ua/> (дата звернення: 05.11.2021).
31. Туроператор «Музенідіс Тревел» : офіц. сайт. URL: <https://www.mouzenidis.com/uk-ua> (дата звернення: 05.11.2021).
32. Туроператор «Сакумс» : офіц. сайт. URL: <https://sakums.com.ua/uk> (дата звернення: 06.11.2021).
33. Туроператор «Танго-Тревел» : офіц. сайт. URL: <https://tangotravel.com.ua/> (дата звернення: 06.11.2021).
34. Туроператор «Феєрія» : офіц. сайт. URL: <https://feerie.com.ua/ua> (дата звернення: 07.11.2021).
35. Туроператор «Coral Travel» : офіц. сайт. URL: https://www.coraltravel.ua/?gclid=Cj0KCQiArt6PBhCoARIsAMF5wagDVwbA7t3solXRckpOQN0XVhoDqWmEuPuxdLclJbCslDI4ef3RRKAaAtahEALw_wcB (дата звернення: 01.11.2021).
36. Туроператор «JoinUp» : офіц. сайт. URL: <https://joinup.ua/uk/> (дата звернення: 07.11.2021).
37. Туроператор «TPG» : офіц. сайт. URL: <https://www.tpg.ua/> (дата звернення: 07.11.2021).
38. Подорожуйте безпечно. Інтерактивна мапа світу / Поради подорожуючим від консульської служби України. URL: <https://tripadvisor.mfa.gov.ua/> (дата звернення: 01.11.2021).
39. Департамент консульської служби України МЗС України. URL: <https://tripadvisor.mfa.gov.ua/> (дата звернення: 01.11.2021).
40. Мелько Л.Ф., Коненко О.В. Всесвітня спадщина ЮНЕСКО в Україні як туристичний ресурс: сучасний стан та шляхи оптимізації. *Держава, регіони, підприємництво: інформаційні, суспільно-правові, соціально-економічні аспекти розвитку: матеріали міжнародної конференції* (м. Київ, 21-22 листопада 2019 р.). К.: Університет «КРОК», 2019. С. 705–707. URL:
41. Національний заповідник «Софія Київська» : офіц. сайт. URL: <https://st-sophia.org.ua/uk/vidviduvacham/tematika-ekskursij/> (дата звернення: 05.12.2021).

42. Національний Києво-Печерський історико-культурний заповідник : офіц. сайт. URL: https://kplavra.kyiv.ua/ua/excursions_ua (дата звернення: 05.12.2021).

43. Університет і ЮНЕСКО / Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича : офіц. сайт. URL: <http://www.chnu.edu.ua/index.php?page=ua/zaginf/05%20unesco> (дата звернення: 05.12.2021).

44. Донцова Т.А., Мелько Л.Ф. Проблеми збереження історичного центру Львова як популярного туристичного центру. *Держава, регіони, підприємництво: інформаційні, суспільно-правові, соціально-економічні аспекти розвитку: матеріали міжнародної конференції* (м. Київ, 21-22 листопада 2019 р.). К. : Університет «КРОК», 2019. С. 695–697.

45. Коненко О.В., Мелько Л.Ф. Дерев'яні церкви Карпатського регіону України та Польщі у туризмі. *Спадщина ЮНЕСКО та туризм : матеріали наукової конференції для студентів (7 грудня 2020 р.)*. Київ : ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК». 2020. С.19–22. URL: <https://conf.krok.edu.ua/UNESCO/UNESCO2020/paper/view/340>

46. Карпатський біосферний заповідник : офіц. сайт. URL: <https://kbz.in.ua/> (дата звернення: 05.12.2021).

47. Центр народного мистецтва «Петриківка» : офіц. сайт. URL: <https://petrykivka.jimdofree.com/%D0%BF%D1%80%D0%BE-%D0%BD%D0%B0%D1%81/> (дата звернення: 10.12.2021).

48. Петриківка. Авторський блог Ігора Лісного про петриківський розпис: офіц. сайт. URL: <https://petrykivka.dp.ua/> (дата звернення: 10.12.2021).

49. Косівський музей народного мистецтва та побуту Гуцульщини : офіц. сайт. URL: <https://hutsul.museum/museum/structure/kosiv/> (дата звернення: 10.12.2021).